

НАРАТОЛОГІЯ ЯК ГАЛУЗЬ СУЧАСНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД

Анотація. Наукова стаття присвячена дослідженню функцій наратології як галузі сучасного світового й українського літературознавства в теоретичному аспекті. У розвідці здійснено теоретичний огляд дефініцій поняття «нاراتологія» у зарубіжних і вітчизняних працях із літературознавства та інших суміжних дисциплін. Досліджено й описано основний категоріальний апарат наратології у стосунку з літературним твором, окреслено типологічний статус наратора в оповідній парадигмі тексту. Важливим стало також з'ясування основних різновидів нараторів за функціональними параметрами, а також диференціація базових для художнього тексту концепцій наратології.

Ключові слова: наратологія, літературознавство, наратема, наратор, автор, художній твір, наратологічна концепція.

Rimar Nataliia

Bila Tserkva National Agrarian University

NARATOLOGY AS A CASE OF MODERN LITERATURE: A THEORETICAL REVIEW

Summary. The scientific article is devoted to the study of the functions of naratology as a branch of contemporary world and Ukrainian literary studies in the theoretical aspect. The investigations carried out a theoretical review of the definitions of the concept of "naratology" in foreign and domestic works on literary criticism and other related disciplines. The main categorical apparatus of naratology in relation to the literary work has been explored and described, and the typological status of the narrator in the narrative paradigm of the text is outlined. Also important was the clarification of the main varieties of dialects on the functional parameters, as well as the differentiation of basic for the artistic text of the concepts of naratology. It has been established that the activation of narrative discourse is determined, on the one hand, by the use of new, non-traditional approaches to understanding the immanent nature of the work, on the other – an anthropocentric-cognitive turning, the result of which was the focus of attention on individuals as the center of the artistic world. To study the narrative of the artistic work and comprehend the theoretical aspects of naratology, such Ukrainian scholars: R. Gromiak, O. Kaplenko, K. Kovalenko, Yu. Kovaliv, M. Lengky, L. Matsevo-Bekerskaya, I. Papusha, M. Rudenko, V. Siuruk, M. Tkachenko, M. Tkachuk, O. Tkachuk and others. Promising in this direction of research may be scientific studies, aimed at comparative analysis with other related industries, the study of dichotomy, narrator-narrator at different levels of the narrative, as well as the clarification of the relationship of the narrator with the world of characters operating in artistic text. Important are also studies devoted to the study of the research arsenal of naratology as a science, as well as the isolation of other narratological concepts for the analysis of the literary work.

Keywords: naratology, literary criticism, naratema, narrator, author, artwork, naratological concept.

Постановка наукової проблеми та її значення. Упродовж останніх десятиліть у зв'язку з появою нових методик і теорій у літературознавстві (інтертекстуальності, неориторики, рецептивної естетики тощо) відбувається зміщення ядра наукової парадигми у русло дослідження художнього тексту з позицій його викладових стратегій, створюючи при цьому всі умови для оптимального комунікування у триаді «автор-текст-читач». Важливим в об'єктиві дослідницьких координат другої половини ХХ століття постає питання наративного формату літературного твору як складної художньо-естетичної, філософсько-психологічної системи.

На перетині літературознавчих координат другої половини ХХ століття виникають нові методики, орієнтовані на художній дискурс як виняткову мегасистему з авторсько-читацьким кодом, метатекстовим потенціалом, націокультурними константами. У зв'язку з цим з'являється увага до наратології як теорії розповіді, дієвої та актуальної методики студіювання літературного тексту. Звернення до наративності як істотно відмінного з попередніми літературознавчими традиціями погляду на природу художнього твору, а також виникнення нової науки – наратології відбулося

наприкінці 60-х років ХХ ст. Це пов'язано з якісним переосмисленням структуралістичних уявлень про мистецтво, зокрема й літературу, куди почали входити комунікативні погляди на світ. У цьому вбачаємо доцільність представленої наукової розвідки. Актуальність окреслена також дослідницькими тенденціями у вітчизняній науці, спрямованими на «формування наратологічного напрямку в сучасному літературознавчому вивченні історії української літератури» (за Л. Мацевко-Бекерською).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Активізація наративного дискурсу зумовлена, з одного боку, залученням нових, нетрадиційних підходів до осмислення іманентної природи твору, з іншого – антропоцентрично-когнітивним поворотом, наслідком якого стало фокусування уваги на індивідуумі як центрі художнього світу. Людина у творах другої половини ХХ століття постає не як зовнішній «акумулятор» суспільно значущих подій, а як особливий психологічний тип, складна художньо-естетична система. Цей час ознаменований переглядом наративної організації літературного твору, новаторством розповідних (оповідних) форм, пошуками нетрадиційних способів викладової техніки. До ви-

вчення нарративу художнього твору й осмислення теоретичних аспектів наратології вдаються такі українські науковці: Р. Гром'як, О. Капленко, К. Коваленко, Ю. Ковалів, М. Легкий, Л. Мацевко-Бекерська, І. Папуша, М. Руденко, В. Сірук, М. Ткаченко, М. Ткачук, О. Ткачук та ін.

Виразного літературознавчого статусу поняття «нратологія» набуває після появи праць К. Бремона, О. Вельзеля, Ж. Женетта, Дж. Принса, К. Фрідемана, В. Шміда, яких вважають взірцями нарративного дискурсу в дослідницьких горизонтах. Уперше наратологію як оповідну теорію досліджено на матеріалі романного тексту XIX – XX ст. До цього її розглядали у сфері риторики, поетики, історіографії. Цілком слушним є свідчення Дж. Ділі про те, що «першою з оповідних універсалій, які нам треба розглянути, є власне універсальна роль оповіді [narrative] як основи передавання культури...» (цит. за Мацевко-Бекерською [2, с. 39]).

Мета і завдання дослідження. Мета наукової розвідки – обґрунтувати функції наратології як галузі сучасного світового й українського літературознавства, визначити роль наратора як головної інстанції оповідного дискурсу в літературному творі. Мета роботи визначити такі основні завдання: 1) здійснити теоретичний огляд дефініцій поняття «нратологія» у зарубіжних і вітчизняних працях із літературознавства та інших суміжних дисциплін; 2) дослідити й описати основний категоріальний апарат наратології у стосунку з літературним твором; 3) окреслити типологічний статус наратора в оповідній парадигмі тексту; 4) охарактеризувати основні різновиди нараторів за функціональними параметрами; 5) диференціювати базові для художнього тексту концепції наратології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні наратологія переживає третю фазу свого розвитку, так званий «нратологічний поворот»: відбувається проникання наратології в інші дисципліни – психологію, історію, соціологію, теологію. Стверджують уже про постструктуралістську наратологію, яка вивчає тексти з орієнтацією їх на контекст. Сучасні «нові наратології» залучають до свого наукового аналізу фемінізм, постколонізм, культурні студії [6, с. 30].

Потрібно наголосити на двох основних значеннях поняття «нратологія»: у вузькому – як розвиток оповідної теорії, та у широкому – як сукупність усіх теорій розповідного процесу. Очевидно, різні аспекти літературознавчих пошуків вимагають сьогодні застосування цих двох планів поняття.

Російські дослідники з наратології (Н. Тамарченко, О. Трубіна, В. Тюпа та ін.) дотримуються переважно тих же аспектів наратологічного аналізу, що і їхні західні колеги. Огляд наратологічних досліджень західноєвропейських і російських учених дозволяє виокремити основні категорії наратології, на яких ґрунтуються оповідні теорії: 1) *функція* (В. Пропп) – одиниця сюжету, пов'язана з іншими його елементами; 2) *індекс* (Р. Барт) – ознака, що допомагає розкрити характер персонажа, його емоційний стан, окреслити атмосферу, в якій здійснювалася дія; 3) *послідовність* (Кл. Бремон, Р. Барт) – група ядерних функцій, які вказують на логіку здій-

снення дій персонажів; 4) *персонажі, діючі особи* (В. Пропп, А. Греймас, Кл. Бремон) – суб'єкти дії і розповіді; 5) *розповідна роль* (Кл. Бремон, А. Греймас) – роль, яку виконує персонаж, реалізуючи у своїх діях деякий вірогідний процес; 6) *нарративні фігури* (Ж. Женетт), типологія яких будується на часових, модальних поняттях дієслова; 7) *часова структура розповідних текстів* (П. Рікер, Ф. Кермоуд) – «комплекс часових стратегій, що служать концепції часу»; 8) *модальність* (Ж. Женетт) – фіксує момент детального викладу подій, характер інформації про них; 9) *кут зору* (Г. Джеймс, Б. Успенський), *фокалізація* (Ж. Женетт, Р. Барт) – наявність у творі декількох незалежних поглядів, поліфонія, багатоголосся; 10) *голос* (М. Бахтін, П. Рікер) – поняття синонімічне до кута зору (цит. за [8]).

Не менш важливого значення набуває наратологія у вченні когорти українських літературознавців, які, орієнтуючись на західноєвропейські наратологічні підходи, вдаються до відмінних термінологічних бачень вивчення нарративної організації художнього тексту. Неоднакові принципи типологічної нарративної парадигми твору містять праці Р. Гром'яка, І. Денисюка, О. Капленко, Ю. Коваліва, Л. Мацевко-Бекерської, І. Папуші, М. Руденко, В. Сірук, М. Ткачука, О. Ткачука та ін. На матеріалі великої кількості художніх творів українських і зарубіжних авторів наратологічний аналіз здійснили такі українські дослідники: О. Бабелюк, В. Боднар, С. Бук, Н. Букетова, М. Васьків, О. Палій, С. Притолук, Г. Чумак, О. Чумаченко та інші.

Із погляду українських учених, *нратологія* – теорія оповіді, покликана досліджувати її специфіку, форму та функціонування, компетенцію, спільні та відмінні ознаки оповідей (розповідей, моделювання фабул, визначення відповідних типологічних рядів [5, с. 94]. У «Нратологічному словнику» О. Ткачук подає таку дефініцію терміна *нратологія*: «1. Теорія нарративу, натхненна структуралістами. Наратологія досліджує природу, форму і функціонування нарративу, намагається характеризувати нарративну компетенцію. 2. Дослідження нарративу як вербального способу представлення часово-орієнтованих ситуацій і подій (Ж. Женетт)» [7, с. 83].

До категоріального апарату наратології входить комплекс понять, які відображають її дисциплінарний і методологічний характер. Необхідно виокремити такі найголовніші складові наратології, які взято до уваги у наратологічному аналізі:

1. *Наратив*. Це поняття, що з'явилося ще до існування самого визначення наратології у контексті літературознавства, кваліфікують сьогодні синонімічно розповіді (як продукту і як процесу, об'єкту і акту, структури і структурації) однієї чи більше дійсних або фіктивних подій, які по-відомляються одним, двома чи кількома (більш чи менш явними) нараторами одному, двом або кільком наратованим. виправдано услід за О. Трубіною вживати поняття «нарратив» й «розповідь» як синоніми, нарратив як результат процесу нарративізації [8]. Об'єктом нарративу виступає персонаж та внутрішньотекстові розповідні інстанції: імпліцитний та експліцитний наратор, наратор, автор (реципієнт) [5, Т. 2, с. 89].

2. *Наративність* – розповідь. Сукупність властивостей, що характеризують наратив і відрізняють його від ненаративу [7, с. 82]. Ю. Ковалів зазначає, що це ознака оповідного (розповідного) тексту, його подієвості [5, Т. 2, с. 94]. Наративність виявляє формальні, контекстуальні, інтертекстуальні, екстратекстуальні, інтра-текстуальні властивості, які характеризують їх і відмежовують від ненаративу [5, Т. 2, с. 94].

3. *Нарація*. Українські нараторологи, опираючись на західноєвропейські дефініції терміна, визначають його як синонім до наративу, розповіді, дискурсу, що представляє одну чи більше подій, сукупність ситуацій і подій [7, с. 85]. Ж. Женетт подає тлумачення нарації як «народжуючий розповідний акт», без якого неможливе розповідне висловлювання й розповідний зміст [3, с. 65]. Нарація визначає специфіку образної системи, фабули, персонажів, тла зображення, наративної ситуації та ролі наратора, стосується формування оповіді (розповіді) про низку ситуацій [5, Т. 2, с. 96]. Визначають такі типи нарації: *апостеріорна* – зумовлена ситуаціями (класична проза); *предикативна* – передуюча ситуаціям; *симультанна* – збігається в часі з подіями. Можуть існувати дві або й три нарації про події, які щойно відбулися, або бути віддаленими в часі [5, Т.2, с. 96].

4. *Наратор (читач)* – наратований, тобто той, кому наратують, як це приписано в тексті. Існує щонайменше один (більш чи менш відкрито представлений) наратований на один наратив, розміщений на тому самому дієгетичному рівні, що і наратор, який звертається до нього [7, с. 72]. А.М. Бахтін наголошував на особливому значенні іншого (власне слухача) в художньому просторі, присутність якого позначається на формі літературного твору [5, Т. 2, с. 88]. Західноєвропейські літературознавці пов'язують наявність реципієнта як змінної величини залежної від оповідача (розповідача), і виділяють оповідний, розповідний, діалогічний, епістолярний, лірично-експресивний, спонукальний, риторичний типи нараторів [5, Т. 2, с. 88–89].

Основною постаттю у наративі постає наратор, тобто той, хто веде розповідь чи оповідь. Одиницею наративу дослідники окреслюють і епізод – ділянку тексту, що визначається взаємодією місця, часу та дійовими особами [9, с. 36]. Варто ґрунтовно послуговуватися поняттям *наратема*, яку Н. Ізотова визначає, як структурно-змістову одиницю художньої біографічної оповіді, котра виконує роль організатора предметно-тематичного змісту наративу [4, с. 7]. Якраз *наратема* не лише виступає «упорядником» подій у чітку послідовність (стратегію), а й визначає змістове наповнення кожного структурного компонента нарації.

Сучасна нараторологія демонструє декілька концепцій наративності, переважна більшість із яких були розроблені західноєвропейськими дослідниками. Перша німецькомовна типологія сформувалася на початку ХХ ст. і представлена працями О. Вельзеля, К. Фрідемана. Особливе вираження ця теорія знайшла у дослідженнях Ф. Штанцеля, який подає наратора як основну характеристику розповіді літературного твору. Першорядна роль в нараторологічному баченні

літературного твору, за Ф. Штанцелем (праці «Типи розповідних ситуацій в романі», «Теорія нарацій»), належить розповідній ситуації, зокрема таким її елементам, як спосіб, особа і перспектива. Уважаємо, що у штанцелівській типології спостережено чи не найважливішу складову нараторологічного аналізу, адже дослідник у репрезентованих трьох поняттях окреслює суть оповідної теорії: *спосіб* – сукупність усіх можливих різновидів форм ведення оповіді, розміщених між двома полюсами оповідача і того, хто сприймає (рефлексора); *особа* – категорія, основана на стосунках між розповідачем і персонажами; *перспектива* – складова, що спрямовує читача на сприймання вигаданої реальності [11, с. 48–49]. Якраз Ф. Штанцель указує на головну функцію посередника-наратора в розповідному тексті. Крім того, важливим видається і розуміння дослідником розповідної ситуації, розмежувальним принципом якої є «центр орієнтації читача» [10].

Ф. Штанцель диференціює такі форми розповіді: 1) оповідна ситуація від першої особи, за якої сфери наратора й персонажа збігаються; 2) ауторіальна оповідна ситуація, під час якої домінує зовнішня позиція; 3) персональна оповідна ситуація, коли переважає модус рефлексора. Дослідник стверджує, що у нейтральній оповіді «центр орієнтації знаходиться у сценічному зображенні, у «тут і тепер» моменту дії. Можна було б також сказати, що він розміщений у «тут і тепер» уявного очевидця сцени, позицію якого читач начебто приймає» (цит. за [10, с. 62–63]).

У сучасному нараторологічному дискурсі, послуговуючись засадами Ф. Штанцеля, вирізняють *акторіальний*, *ауторіальний* і *нейтральний* наративні типи. За нашими переконаннями, ці типи слугуватимуть базовими у представленому дослідженні. Наративний тип є *акторіальним*, якщо в ході розповіді домінують судження, оцінки й зауваження оповідача; *ауторіальним* він буде тоді, коли фіктивний світ твору подано очима персонажа; *нейтральний* наративний тип позбавлений індивідуалізованої інтерпретації, йому характерне імперсональне зображення побаченого й почутого у зовнішньому світі [штансель].

Широковживана гносеологічна теорія Ж. Женетта, відома як «лінгвістична метафора розповіді». За переконаннями вченого, тернарна структура наративу об'єднує об'єкт розповіді (історію), розповідь-процес (нарацію), розповідь-результат (дискурс). Зауважимо, що дослідник розглядає наратив у категоріях дієслова [3, с. 60–281]. У праці «Наративний дискурс» автор пропонує диференціювати два типи акту розповіді: *міметичний тип нарації*, котрий передбачає повільний і послідовний процес розгортання розповіді, тобто події ніби інсценізуються перед читачем, як у драматичному творі: він спостерігає за всіма діями, що відбуваються. При *дієгетичному наративному типові* розповідь ніби ущільнена, створена ілюзія штучної присутності події тут-і-тепер, розповідається про те, що трапилося, а не як і чому трапилося [3, с. 60–281]. Зазвичай письменники поєднують обидва типи розповідних манер. На нашу думку, важливо спроектувати ці наративні типи на матеріал конкретних творів, аби провести між ними чітку межу.

Прийнятною у контексті дослідження є жеттівська концепція фокалізації, яка передбачає внутрішню, зовнішню і нульову фокалізацію. Зауважимо, що явище фокалізації спрямоване на фокусування інформації, зорову перспективу. *Зовнішня* фокалізована розповідь – це повідомлення про те, що герої кажуть і бачать; за *внутрішньої* фокалізації відбувається зосередження розповіді на тому, що персонажі відчувають і думають; *нульова* фокалізована розповідь акцентує увагу на так званому «всезнаючому нараторові», який розповідає через внутрішні світи всіх героїв, що діють у художньому творі. Саме ця концепція вдало адаптується на текстах, котрі демонструють новаторське письмо, тому є актуальною у руслі запропонованого в дослідженні аналізу.

Важливою видається теорія розповідних форм Г. Мюллера, яка демонструє ідею часового скелету нарації на основі засад остеології. Цілком виправдано учений вказує на важливість часової природи нарративного процесу, визначає час як формувальний чинник нарративу, розрізняє час розповіді і розповідний час (цит. за [6, с. 36]). Ця теорія, на нашу думку, особливо актуальна для нетипажного ризоматичного стилю письма, для якого характерними є різні темпоральні модифікації, нелінійний час.

Не менш відомою в літературознавчому полісі є нарративна кодова типологія Р. Барта, який поділяє оповідний текст на одиниці двох рівнів – функції та індекси. Р. Барт пропонує аналізувати класичний літературний текст за такими кодами: *акціональний* (подієвий бік розповіді, розповідні дії як нарративні акції); *семічний* (реалістична основа розповідних дій, досягнута за допомогою зовнішніх і внутрішніх характеристик персонажів, наявності пейзажу, соціального інтер'єру тощо); *герменевтичний* (кожен оповідний текст постає своєрідною загадкою і розгадкою); *культурний* (розкриває закладені в художньому просторі твору стійкі національні, ментальні, соціальні константи); *символічний* (притаманний модерністському письму і виражає складну, проблематичну, суперечливу людську екзистенцію індивідуального «я», метафізичну природу буття) [1, с. 390]. Крім того, при дослідженні оповідної структури твору вказує на важливість дії персонажа і подає таку систему дійових осіб: *актор* – структурована дійова особа, що виконує певну роль у розповіді, *актант* – власне роль, позиція в нарративній системі [1, с. 390]. Слушність вбачаємо у «кодовій» концепції Р. Барта, бо сучасні тексти виступають набором своєрідних кодів, які під впливом мистецьких явищ можуть взаємопереплітатися і взаємоузгоджуватися.

Концептуальні засади нарративності, запропоновані Б. Успенським, ґрунтовані на різноплановому моделюванні поняття «кут зору» (за Ж. Женеттом поняття фокалізації). При цьому автор може подавати події з двох різних поглядів: із власного, зовнішнього у ставленні до викладених подій і внутрішньої, дотримуючись оціночної, фразеологічної, просторово-часової і психологічної позиції одного чи декількох зображуваних персонажів [8, с. 23]. Ця концепція, на нашу думку, майже ідентична до концепції фокалізації Ж. Женетта, а тому, здійснюючи

нараторологічний аналіз, поняття «кут зору» (за Б. Успенським) і «фокалізація» (за Ж. Женеттом) варто розглядати як синонімічні категорії.

Українські дослідники використовують переважно концептуальний нараторологічний апарат західноєвропейських і російських літературознавців, адаптуючи їх до матеріалів вітчизняних художніх текстів. Це стосується праць К. Коваленко, М. Легкого, Л. Мацевко-Бекерської, М. Руденко, І. Папуші, В. Сірук та ін., у яких присутня вказівка на нарративні типи за Ф. Штанцелем, а теорію фокалізації – за Ж. Женеттом, кодову теорію – за Р. Бартом тощо. Велика заслуга українських літературознавців – наукове обґрунтування поняття наратора як базової категорії організації художньої розповіді. Не менш актуальною в контексті дослідження українського прозового тексту постає класифікація дев'яти нарративних типів, диференційованих В. Сірук на прикладі малої прози 1980-х рр. У першому типі розгортання оповіді (розповіді) відбувається задля історії з початком і завершенням, як в оповіданнях із закритими лінійними структурами; у другому – оповідні (розповідні) тексти мають відкриті події рівні, в яких наратор перебуває у теперішньому часі; для третього характерна психологізація, коли текст організовують не події, а мінімальні оповідні (розповідні) одиниці (деталь, група речень, фрагменти); у четвертому – історія має початок і фінал, проте можуть застосовуватися нелінійні структури, маніпуляції з художнім часом та простором, фабульні деформації; у п'ятому – твори мають відкритий характер, їм притаманні різноспрямованість сюжету й фабули, нефінальність, повна відмова від лінійного тексту; у шостому – тексти стосуються минулих подій, проте оформляються на дискурсивному рівні у децентрованому просторі; у сьомому – присутня квазіісторія з буттєвою перерваністю; у восьмому – нарративні структури позбавлені події, представлені псевдоісторії у формі есе; у дев'ятому – наявне розташування оповідних елементів у фрагментарній нон селективній конструкції, даючи читачеві змогу виявити смислові зв'язки в парцельованому тексті, прихованому за «маскою автора» [5, Т. 2, с. 90].

Висновки і перспективи дослідження. Отже, на різних етапах проведення дослідження базовими для аналізу українського прозового тексту вважаємо концепцію фокалізації Ж. Женетта, «кодову» концепцію Р. Барта, нарративну типологію Ф. Штанцеля, концепцію нарративного часу Г. Міллера, концепцію «власного погляду» Б. Успенського. Дотична до предмету дослідження класифікація дев'яти нарративних типів, виокремлена В. Сірук на матеріалі малої прози 1980-х рр.

Перспективними у цьому напрямку дослідження можуть бути наукові студії, спрямовані на компаративний аналіз з іншими суміжними галузями, дослідження дихотомії наратор – наратор на різних рівнях нарративу, а також з'ясування взаємозв'язку наратора зі світом персонажів, що діють у художньому тексті. Важливими також постають дослідження, присвячені вивченню дослідницького арсеналу нараторології як науки, а також виокремлення інших нараторологічних концепцій для аналізу літературного твору.

Список літератури:

1. Барт Р. Введение в структурный анализ повествовательных текстов. *Зарубежная эстетика и теория литературы XIX–XX вв.* Москва : Изд-во Московского университета, 1987. С. 387–422.
2. Ділі Дж. Основи семіотики. Львів : Арсенал, 2000. 230 с.
3. Женетт Ж. Повествовательный дискурс / [пер. с фр.]. *Фигуры*: в 2-х т. Москва : Учебно-педагог. изд-во, 1998. Т. 2. С. 60–281.
4. Ізотова Н.П. Текстовий концепт ШЛЯХ ДО СЛАВИ в англomовних біографічних романах ХХ століття: семантико-когнітивний та наративний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04; Київ. нац. лінгвіст. ун-т. Київ, 2009. 21 с.
5. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / [авт.-уклад. Ковалів Ю.І.]. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. 2007. 624 с.
6. Папуша І. Що таке наратологія? (огляд концепцій). *Studia Methodologica*: [наук. зб.] / гол. ред. О. Лещак; відп. ред. І. Папуша; редкол.: О. Куца, Т. Волкова, Р. Гром'як [та ін.]. Тернопіль : ТНПУ, 2005. Вип. 16. С. 29–46.
7. Ткачук О. Наратологічний словник. Тернопіль : Астон, 2002. 173 с.
8. Трубина Е.Г. Нарратология: основы, проблемы, перспективы : мат-лы к спец. курсу. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2002. 103 с.
9. Тюпа В.И. Нарратология как аналитика повествовательного дискурса («Архиерей» А.П. Чехова). Тверь, 2001. 58 с.
10. Шмид В. Нарратология. Москва : Языки славян. Культуры, 2003. 312 с.
11. Stanzel F. A Theory of Narrative / Transl. by Charlotte Goedsche. Cambridge: Cambridge University Press, 1982. 309 p.

References:

1. Bart R. (1987). Vvedeniye v strukturnyi analiz povestvovatelnykh tekstov. [Introduction to structural analysis of narrative texts]. *Zarubezhnaia estetyka y teoriya lyteratury XIX–XX vv.* Moskva : Yzd-vo Moskovskoho unyversyteta, pp. 387–422.
2. Dili Dzh. (2000). Osnovy semiotyky [Fundamentals of semiotics]. Lviv : Arsenal, 230 p.
3. Zhenett Zh. (1998). Povestvovatelnyi dyskurs [Narrative discourse] / [per. s fr.]. *Fyhury*: v 2-kh t. Moskva : Uchebno-pedahoh. yzd-vo, T. 2, pp. 60–281.
4. Izotova N.P. (2009). Tekstovyi kontsept ShLIaKh DO SLAVY v anhlo-movnykh biohrafichnykh romanakh XX stolittia: semantyko-kohnityvnyi ta naratyvnyi aspekty [Text Concept of WAY TO SLAVE in English biographical novels of the twentieth century: semantic-cognitive and narrative aspects.] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04; Kyiv. nats. lnhvist. un-t. Kyiv, 21 p.
5. Literaturoznavcha entsyklopediia [Literary Encyclopedia]: u 2 t. / [avt.-uklad. Kovaliv Yu.I.]. Kyiv : VTs «Akademiia», 2007. T. 2, 624 p.
6. Papusha I. (2005). Shcho take naratolohiia? (ohliad kontseptsii) [What is naratology? (overview of concepts)]. *Studia Methodologica*: [nauk. zb.] / hol. red. O. Leshchak; vidp. red. I. Papusha; redkol.: O. Kutsa, T. Volkova, R. Hromiak [ta in.]. Ternopil : TNPU, Vol. 16, pp. 29–46.
7. Tkachuk O. (2002). Naratolohichnyi slovnyk [Narathological Dictionary]. Ternopil : Aston, 173 p.
8. Trubyna E.H. (2002). Narratolohiia: osnovy, problemy, perspektyvy [Narratology: fundamentals, problems, perspectives]: mat-ly k spets. kursu. Ekaterynburh : Yzd-vo Ural. un-ta, 103 p.
9. Tiupa V.Y. (2001). Narratolohiia kak analytyka povestvovatelnoho dyskursu («Arkhyerei» A.P. Chekhova) [Narratology as an analyst of narrative discourse (“The Bishop” by A.P. Chekhov)]. Tver, 58 p.
10. Shmyd V. (2003). Narratolohiia [Narratology]. Moskva : Yazyky slavian. Kultury, 312 p.
11. Stanzel F. (1982). A Theory of Narrative / Transl. by Charlotte Goedsche. Cambridge: Cambridge University Press, 309 p.